

АКСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ПРОФЕСІЙНІЙ ШКОЛІ

Калюжна Т.Г.

Україна, м. Київ, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

Кардинальні зміни, що відбуваються сьогодні не тільки в нашій країні, а й практично в усьому світі, зумовлюють необхідність перегляду цілей, змісту і характеру освіти, основне завдання якої полягає у належній підготовці людини до життя і успішної діяльності в умовах динамічно мінливого суспільства. Чільне місце у системі цих змін належить ціннісним аспектам освіти, дослідження яких є предметом спеціальної галузі філософських знань – аксіології освіти. На наше глибоке переконання саме відсутність належної системи життєвих цінностей, які б відповідали суспільним очікуванням та ідеалам, у переважної частини представників управлінської еліти виступає сьогодні на рівні серйозної національної проблеми. Тому для її розв'язання необхідні й відповідні теоретичні дослідження у сфері філософії освіти, і надійні експериментальні дані, які б дозволили обґрунтовано обирати найбільш доцільні методи, форми і педагогічні технології прищеплення студентам системи життєвих цінностей та ідеалів.

Визначення цінностей і їх класифікація дуже неоднозначні. Розстановка акцентів при визначенні поняття цінностей залежить від того, в якому аспекті вони будуть розглядатися. Виходячи з психолого-педагогічної точки зору, правильно віднести це поняття до відносин, що пов'язують людину зі змістом явищ. Це підтверджує належність цінностей до внутрішнього світу людини і співвідноситься з особистими цінностями, які є відображенням в індивідуальній свідомості цінностей суспільства.

У сукупності своїх компонентів відносини є цілісною психологічною характеристикою мотивації, оскільки мотивація є не тільки підставою для вольової дії, а й показує відношення людини до об'єкта цієї дії. Категорія цінності також відноситься до великого класу мотиваційних явищ, які

організують діяльність індивіда. За структурою мотивів можна судити про структуру цінностей особистості.

Освіта, будучи невід'ємною частиною соціуму, бере участь в його формуванні і передає не тільки знання, а й цінності, норми і орієнтири соціокультурної системи, в рамках якої розвивається особистість. Суспільство за допомогою освіти залучає наступні покоління до традицій, загальнолюдських цінностей, допомагає людині адаптуватися до мінливих реальностей.

Аналіз філософської та психолого-педагогічної літератури показав, що в різні історичні часи основним фактором змісту освіти та його розвитку була аксіологія – опора на ціннісне значення особистості, суспільства, громадських практик, ідеалів і норм. Без опори на ці цінності освіта руйнується і перероджується в "ринок освітніх послуг". В.К.Батурін в своїй роботі "Філософія аксіології освіти" описує базові контури аксіології, розкриває духовну сутність освіти і проводить глибокий аналіз аксіології освіти, її зародження і розвиток з епохи еллінізму до наших днів [1]. Вчений переконливо доводить, що відбувся колосальний збій у розвитку цивілізації, суть якого в заміні справжніх цінностей і цілей (духовних) на помилкові матеріально-меркантильні, егоїстичні цілі.

Дослідження і висновки ряду вітчизняних і зарубіжних філософів, соціологів, психологів показують, що первинні саме ціннісні зміни; всі інші в т.ч. економічні, політичні, інституційні – вторинні. Такі висновки актуальні і значимі для розуміння і вирішення проблем розвитку сучасної освіти як масштабної і всеохоплюючої практики управління дій по зміні суспільства відповідно до його ціннісних орієнтирів.

Соціально-економічні перетворення, що відбуваються в сучасному суспільстві, спричинили за собою не тільки всеохоплюючу кризу соціокультурних і моральних цінностей, а й загострили конфлікт між утилітарним, технократичним розумінням освіти і традиційними поглядами української педагогіки. Це відобразилося на ціннісних орієнтирах молоді і

студентства, призвело до девальвації моральних і перегляду професійних, трудових і навчальних цінностей, до загального падіння рівня культури. Тому в цей складний, переломний період проблема формування цінностей в системі вищої професійної освіти актуальна і важлива, як ніколи.

Але актуальними залишаються і проблеми якості освіти та управління нею, так як саме якість освіти забезпечує конкурентну спроможність випускника на ринку праці. Таким чином, освіта виконує як функцію пізнання, так і аксіологічну функцію.

Прагнення до забезпечення якості освіти досягається багатогранною діяльністю, а управління навчанням, навчальною діяльністю студентів є складним багаторівневим процесом. Стандарт освіти – найбільш складна проблема взаємодії вищого навчального закладу і держави. Держава регламентує вимоги до підготовки випускників через освітні програми та умови їх реалізації, встановлює структуру вищої професійної освіти, перелік спеціальностей і навчальних дисциплін, вимоги до випускників і багато іншого. Стандарт вищої освіти – система мінімальних необхідних вимог до знань і вмінь випускника вищого навчального закладу.

Серед вимог до випускника вищої школи, одною з основних є професійна компетентність, під якою розуміється поєднання теоретичних знань і практичної підготовленості, здатність здійснювати всі види професійної діяльності, які визначаються освітнім стандартом за фахом. Але не менш важливим є стійке, усвідомлене, позитивне ставлення до обраної професії, прагнення до постійного особистісного і професійного вдосконалення.

Найбільш узагальненою формою ціннісного ставлення до професії є професійна спрямованість, що відображає міру прийняття кінцевих цілей навчання. Вона складається з приватних оцінок учнів, особистісної значущості різних аспектів професійної діяльності, її змісту і умов здійснення, які виступають в ролі цінностей професії. Професійна спрямованість займає провідне місце в ієрархічній структурі мотиваційно-цільової основи навчання студентів [2].

Загальне ставлення до професії наповнює сенсом і змістом навчальну діяльність, яка виступає засобом досягнення професійних цілей. Ставлення до навчання складається з оцінок різних сторін навчального процесу, його змісту (навчальні дисципліни), форм і способів організації з точки зору індивідуальних потреб і цілей. Таким чином, ставлення до майбутньої професії, навчання та інформації можна розглядати як професійні і навчальні цінності. Ці цінності, з одної сторони, суспільно визнані, відображені в навчальних планах, програмах виробничих практиках, кваліфікаційною характеристикою фахівця, а з іншої сторони, існують як суб'єктивне ставлення. Індивідуальна система цінностей студента об'єктивно виражає спрямованість його особистості, розкриває мотиви і інтереси, за якими можна судити про його ціннісні орієнтири.

Процес формування ціннісно-мотиваційної основи навчання складний, багатогранний і динамічний і протікає під впливом багатьох об'єктивних і суб'єктивних факторів. У будь-якій педагогічній системі процес навчання протікає в умовах видозміни цілей і виникнення нових завдань у міру розвитку суспільства, постійного оновлення наукової інформації, створення нових форм і методів навчання. Тому, перш за все, необхідна постійна, безперервна діагностика динаміки і характеру взаємодії різних форм і рівнів цінностей і мотивів на різних етапах навчання, а також їх впливу на процесуальні і результативні показники навчальної діяльності студентів. Важливо також відстежувати від яких суб'єктивних і об'єктивних факторів залежить загальне ставлення до цілей навчання, до навчання і навчальної інформації, що дозволить формувати ціннісно-мотиваційну основу в потрібному напрямку і керувати цим процесом.

У будь-якій школі визначальний вплив на якість освіти надає викладач. Він є не тільки носієм і передавачем знань, а й має свою індивідуальну систему цінностей, яку свідомо чи несвідомо передає учням. Загальний і професійний розвиток відбувається швидше і якісніше, коли викладач активізує свою особистісну і професійну культуру. Від його професіоналізму, вмотивованості

залежить, якою мірою ефективність навчання і якість освіти будуть відповідати вимогам зовнішнього управління і особистісним потребам учнів.

Величезна роль у розвитку аксіологічної свідомості відводиться освіті, так як саме цінності і формування ціннісного ставлення до суспільства, праці, до майбутньої професії, до самого себе і навколишніх є змістовне ядро і стратегічна спрямованість освіти.

Велика увага приділяється формуванню моральних цінностей. Окреслюються шляхи, способи і механізми ефективного розвитку аксіологічної спрямованості студентів. Розробка нових наукових підходів, концепцій та принципів соціального виміру і формування цінностей, професійно значущих якостей у студентів в умовах соціально-економічних змін і стрімкого оновлення інформаційного простору – галузь найбільш перспективних досліджень. Ці дослідження дозволять виявити динаміку і характер взаємодії різних форм і рівнів мотивації на різних етапах навчання, визначити чинники, від яких залежить загальне ставлення до цілей навчання, до навчання і до предметів навчального курсу, а також намітити шляхи управління і формування ціннісно-мотиваційної основи навчання.

Література:

1. В.К. Батурин. Философия аксиологии образования // Вестник высшей школы. – 2012. -№8 с.14-19. - №9 с.30-35
2. Долинська Л. В., Темрук О. В. Професійно-педагогічна спрямованість особистості майбутнього вчителя як показник рівня сформованості його особистісної зрілості. // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12. - К., 2005. - № 7 (31). - С 207-212.
3. Сисоева С. О. Освіта і особистість в умовах постіндустріального світу: Монографія / С. О. Сисоева. – Хмельницький: ХГПА, 2008. – 324 с.
4. Технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів: Навч. посібник: у 2 частинах. – Ч. 1. Технології загально-педагогічної підготовки майбутніх вчителів / За заг.ред. доктора пед. наук О.А. Дубасенюк. – Житомир: Житомирський держ. Педуніверситет, 2001. – 267с.
5. Яремчук С.В. Професійно-психологічна спрямованість особистості майбутнього вчителя // Педагогіка і психологія. – 2001.-№ 1(30). – С. 89-97.